

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 6. decembra 1876.

Obség: Kako bi se Unška dolina dala posušiti. (Dalje.) — Dolenc Dolencem! — Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih. (Dalje.) — Gospodarske skušnje. — Popotne črtice. (Dalje.) — Dvamesečno premirje. — Govor grofa Hohenwarta v zbornici poslancev 14. in 17. nov. o reformi politične uprave. (Dalje.) — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Kako bi se Unška dolina dala posušiti.*)

Spisal M. Peruci.

(Dalje.)

Ker voda neprestano izlizuje ter odnaša dolinsko dno, zato se nareja kar dalje tem več požiralnikov, in zaradi tega se bode reki Unca**) vedno ter vedno krajšala tudi struga, kar je zdaj še gre po vrhu zemlje, a napósled pride čas, v katerem vsa Unška voda ponikne v podzemeljsko odtekanje. Kras je že zdaj prišel blizu k Unški dolini, a kedar jo bode vso zagrní, tedaj našim vnukom začne razmetano kamenje pripovedovati, kod je v stari dobi tekel Unec, ter Ljubljanica bode mogla dotoke dobivati samo kar iz podzemeljskih duplin kraške zemlje. Sama nevednost grozí to rodovito dolino izpremeniti v puščavo.

Požiralniki leže ali v ravni črti z dolinskim dnom ali više nad njim ali niže pod njim. Požiralniki prvih dveh vrst se vedno zamašajo, a požiralniki zadnje vrste se na novo delajo od dneva do dneva. Prevažno Fortúnovo jamo vidimo vso zatlačeno z debli in vejami, zaradi česar more samo še ubogo malo vode požirati, če tudi ima od narave namen, da bi pila velike curke in tako odvirala povodnji.

Voda zemljedelstvu rodí kvaro ali zato, ker je preobila, ali zato, ker je ni dovolj. A človek je postavljen, da tej stvari pomaga ter vodo suče in pokorí sebi na korist in potrebo.

*) V 47. listu „Novic“ z 22. novembra 1876. l. je v zadnji odstavek tega spisa vlezla napaka: „zelišča, imenovanega „paludinina orbicularis,“ katero je kar na vrhu „rastlo,“ namesto: „polža“ imenovanega „paludinina orbicularis,“ kateri je bil kar na vrhu.“

**) Vprašaje sem zvedel, da se prav piše: Unec — Unca, kar svedoči hrvatska reka: Unac — Unca, katera se tako pisana číta v Vukovem srbskem rečniku. Staroslovenska oblika bi bila: Unьcb — Unьca, iz besedice: u hinweg, in iz kórena: nik sich in die höhe oder in die tiefe bewegen; unikniti durch bewegung hinweg schwinden, versinken. V kórenu; nik je i oslabljen v poluglasni Ъ, zatorej: нЬк. — Unec ima svoje ime zato, ker pod zemljo ponícúje ali unicúje, kakor je tudi beseda: poníkve od poníknniti.

Ako hočete od Unške doline odvrniti povodnji, otrebite in razširite vse zdanje požiralnike, kateri so največ grdo zabláčeni ter zadelani. Ali v tem poslu bodite zeló pazljivi, da ob enem pridete na konec poprej imenovanemu vodnemu izlizavanju, ki dela mnogo kvare, ter da si s tem na glavo ne nakopljete tega, da bi potlej imeli premalo vode, kar posebno Kraševcem že zdaj vso rast zatira. Bilo bi najprvo tistim žrelom, katera so niže nego li dolinsko dno, v stran od Unške struge a ne v strugi ležeča, pripravne zatvornice tako narediti, da bi se tem zatvórnícám usta mogla z jezovi k višku vzdigovati, kolikor bi potreba ukazovala; a kar je žrel po strugi reke Unca, naj bi se zamašila, kolikor se koli dá, in sicer vse do tam, kjer se imenuje Struženica, Galacija in Pod Stenámi.

Takošno početje bi storilo, da bi Unec tudi ob suši po vsej strugi imel vodo, katera bi se s pripravnimi naredbami dala izpuščati na niže ležeče košenice in travnike, ter zemlja bi potrebe vlažnosti imela v samem vročem poletju, kar bi poljanam te doline dajalo mnogo več rodovitosti in obrambe.

Ako bi se Unške doline požiralniki otrebili in razširili, potem bi se tudi Unec reka o povodnji mnogo poprej utékala na svojo navadno mero, samo da bi jej duri pri Vrhniku in Bistrici bile tako prostorno odprte, kakor je treba.

Tist hip, kadar Notranjske vode na močvirsko ravnino stopijo v zapadne strani, takoj že tudi jemó uničevati močvirsko zemljedelstvo, in to vedno tako bode, dokler se tukaj vodno ravnotežje ne predrugači s prenarodbo in vглоbočávanjem tistih strug, katere močvirsko vodo izprejemljejo ter dalje v svet odnašajo.

(Dalje prihodnjič.)

Dolenc Dolencem!

Iz Belokranje na Dolenskem. J. S.

Sadjereja in vinoreja ste brez ugovora glavni del kmetijstva Dolenskega. Žalibog, da je, kamor koli pogledamo, celó malo onega napredka videti, ki ga tirja današnji čas! Z veseljem moremo tedaj pozdraviti predloge, katere je v zboru na novo prerrojene podružnice kmetijske Novomeške 19. dne t. m. stavil umni vinorejec gosp. Anton Ogulin. Priporočal je ustanovo poskuševalnega vinograda na Dolenskem, začasne kmetijske razstave z ozirom posebno na vinorejo, vinske trge v vinskih krajih, zasadbo čistih trt z namenom

podpiranja trtorejcev. To so pač hvalevredni nasveti; Bog daj, da bi se tudi kmalu dejansko izpeljali! Drz- nem se dodati tem nasvetom pa še to, naj se poskuše- valnemu nogradu vrsti tudi trtnica. Vinograd, v kojem se različne izgoje in režnje vinskih trt videti morejo, — sadna drevesnica, vinska klet po pravilih umnega vinstva osnovana: vse to pod oskrbništvom iz- šolanega in praktično izurjenega sadje- in vinorejca. Ne bodem obširno razkladal, kako naj se vredjena in druga imenovanih ustanov; namen moj je le izbuditi zaspane svoje rojake k marljivemu in umnemu delovanju. Še enkrat pa ponavljam, kakor sem že prej rekel, da vse to moral bi oskrbovati teoretično in praktično izučen sadjerejec pod nadzorstvom odbora dotične kmetijske podružnice. Po tej poti zadobili bi naši kmetovalci naj- hitrejši in najbolji pojmi v sadje- in vinoreji, kajti oni bi videli očitne rezultate one in druge poskušnje, in prepričali se, da ni res starokopitni izgovor: „to pri nas ne stori.“ — Morebiti mi bo pa marsikdo ugovoril, da vse to je težko izpeljivo. Jaz pa pravim, da se dá to s prav majhnimi stroški izpeljati, ako se pomisli, koliko se je že za srenjske drevesnice potrosilo, ako bi se ta denar obrnil na napravo kmetijsko podružnič- nih velikosrenjskih drevesnic. Stroške za omenjena učna sredstva plačevale bi kmetijske podružnice, kmečke ali mestne blagajnice, in kolikor toliko tudi kmetijska družba s podporo sl. kmetijskega ministerstva. Obdelovali in k kultiviranju pripomogli naj bi srenjčani, to je, pod do- tično kmetijsko podružnico spadajoči vino- in sadje- rejci, vsaj bi se pri tem praktično izučili, ter drevesca in bilfe zastonj ali po nizki ceni dobivali. *)

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca novembra.

Dné	Leta	
26.	1811.	Je nadvojvoda Avstrijski Jovan deželnim stanovom Štajerskim izročil Joaneum, kate- rega je on v Gradcu ustanovil.
26.	1833.	Je kamenje deževalo pri Blanskem na Mo- ravskem.
26.	1849.	So se postavno osnovala kmetijska dru- štva v Belgiji.
27.	1292.	Je županstvo svobodnega mesta Avgsburga oklicalo postavo o hudobnem poškodo- vanji sadnih dreves, ki se je tako-le glasila: „Če kdo drugemu vkljub poseka

*) „Vse je mogoče, če se le hoče“ — to je gotova res- nica. In vse to, kar je v tem dobromislečem članku nave- deno, se res dá izpeljati, če se najdejo rodoljubi železne volje, katerih ne straši nobena ovira. Pri ustanovljenji na- vedenih zavodov pa ni se zanašati na vnanjo pomoč, ampak le na to, da sami sebi pomagamo. Nam se dozdeva, da vse te koristne naprave dale bi se edino le izpeljati po združ- bah (Genossenschaften), katerem kmetijske podružnice utegnejo jedro biti. Kaj združena moč zmore, to nam je pokazal ča- stiti predstojnik podružnice Bohinjske gospod Mesar, ki je osnoval, kar se pred ni mogoče zdelo, sirarske družbe v Bo- hinju. Kar se je Bohinjcem posrečilo z mlekom, utegne se posrečiti Dolencem z vinom, če energično stopijo na noge. Sicer pa nam ni nič znano, da bi se bilo na kakošne druge drevesnice kaj potrosilo, kakor na šolske, katerih mnoge so prav koristna podučna pripomoč šolski mladini. Vr.

Dné	Leta	
		zdravo in rodovitno drevo in se pri tem hu- dodelstvu zasači, temu naj vojvd roko dá odbiti.“
27.	1870.	Se je na Dunaji ustanovilo kmetijsko- kemično poskuševališče, ki je bila prva taka državna naprava v Avstriji.
28.	1863.	Je slavni Liebig v akademiji znanstva v Monakovem govoril o vzrokih rastlinskih bolezin, katere je pripisal temu, da se zemlja preveč izmolzuje.
28.	1865.	Se je zopet prikazala po vžitem svinjskem mesu strašna bolezin, kateri je imé trihi- nosa; v Herdersleben-u pri Quedlinburgi na Harcu je zbolelo po povžitih trihinah 360 ljudi, od katerih jih je umrlo 80.
29.	1780.	Je umrla cesarica Marija Terezija, pod katero se je začel napredek kmetijstva in živinoreje v našem cesarstvu.

Meseca decembra.

1.	1825.	Je umrl car Ruski Aleksander I.; on si je prizadeval sužnost kmetov na Ruskem od- praviti, in je prvi ustanovil šole za kmetij- stvo in za uboge.
1.	1863.	So v Braunschweigu vpeljali ogledovanje mesa z drobnogledom (mikroskopom).

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske skušnje.

* *Moje skušnje o mravljah.* Že je minulo čez 4 leta, kar sem prepričan, da mravlje niso na škodo, tem- več na velik dobiček kmetijstvu in sadjereji. Kaj me je napotilo do tega prepričanja, naj bralcem „Novic“ povem ob kratkem. Kakor drugi starokopitneži, tako sem tudi jaz bil sovražnik mravelj, a ne vedel zakaj? Hodil sem tudi jaz o zoritvi češenj, ki sem jih sam iz- redil, od onih drevesic mravlje preganjat, boječ se, da mi vseh češenj ne bi pozobale. Ko pa nisem mogel jih od dreves odpoditi, sem se hotel prepričati, ali res nameravajo ves moj in naravini trud povžiti. Ker je bilo drevesce dolgo in šibko, si s pomočjo lestvice po- magam in opazujem njih ravnanje. Al kmalu vidim, da mravlje nimajo tistega hudobnega namena, katerega sem jih krivičil in da mravlja še ne načne ne sadú; le če kakošna druga žival, kakor ptica, sad načne, potem še le ona gre žejo gasit. Kakor sem rekel, prepričal sem se, se ve da ne na mero ali vago, ampak na število češinj, da nobene se ni ne ena mravlja polastila; lazile so na moje začudenje memo sadú po vejici do konca njenega, a kaj je bilo na koncu? Morebiti misli kdo, ki vé, da na koncu ima vejica tenak ljub ali kožo, so mravlje tam sok pile? O ne! na koncu vejice ni bilo družega kakor brez števila onih zeleno rujavih mrčesov, ki se sadna ali drevesna uš imenujejo; — pri teh so se mravlje mudile, brez škode drevesca. Spoznal sem zdaj, da je mravlja na korist kmetijstvu in da je narava tudi pri tej mali živalici svojo modrost skazala. — Da bi pa nobene zopernosti pri njih ne bilo, si ne smemo misliti; mravlje so enake pridnim čebelicam, ki dober sladek méd nanesejo, pa so tudi včasih jako nadležne. — Zatorej po svojem lastnem prepričanju priporočam vsacemu, ne preganjati pridnih živalic, saj pri toliki koristi in pa brez nobene škode na polji ali travnikih, še manj pa pri drevju, si menda pač zaslužijo malo prostora za stanovanje in to tem več, ker si ga s toli- kim trudom same naredijo. J. B. iz D.